

Možnosti diagnostikovania duševného zdravia žiakov mladšieho školského veku z pohľadu dvoch posudzovateľov

ALEXANDRA NAGYOVÁ – DIANA BORBÉLYOVÁ

Options for diagnosing mental health in younger school-age pupils from the perspective of two informant

Abstract

A pupil's mental health is one of the fundamental factors influencing the pupil's overall well-being, social relationships and academic success. Mental health problems are identified in the literature as internalising and externalising behavioural problems that impact the experience of the individual and their environment. In contemporary society, we are increasingly seeing pupils with mental health problems and disorders which, without early identification and intervention, can cause a range of problems throughout adolescence and adulthood. For this reason, the diagnosis of mental health, behavioural and emotional symptoms should play an important role during primary education. However, such diagnosis of pupils' mental health is dependent on the teacher's decision, their level of diagnostic competence and their knowledge and application of standardised diagnostic tools. Experts are now also highlighting that the identification of internalising and externalising behavioural problems of a pupil should be carried out with the help of two informant – the teacher and the parent or legal guardian of the pupil. In this context, our study aims to theoretically analyse empirical research dealing with the issue of assessing pupil behaviour from the perspective of two informant and to present a diagnostic instrument, the SDQ, which could be part of the teacher's diagnostic toolkit and thus help them in identifying internalizing and externalizing behaviour problems of pupils of younger school age from the perspective of two informants.

Keywords: diagnostic tool; externalizing problems; internalizing problems; mental health; SDQ questionnaire

Subject-Affiliation in New CEEOL: Social Sciences – Education – Educational Psychology

DOI: 10.36007/eruedu.2025.2.003-011

Úvod

Súčasná diagnostická prax v školskom prostredí sa mnohokrát zužuje len na diagnostiku akademickej úspešnosti žiaka, a to aj napriek tomu, že v súčasnej škole sa učitelia a vychovávatelia denne stretávajú s rôznym problémovým správaním

žiacov, ktoré majú nielen vzdelávací, ale aj výchovný charakter. V tejto súvislosti, by okrem diagnostikovania úspešnosti školských výsledkov malo neodmysliteľnú súčasť diagnostickej praxe tvoriť aj monitorovanie duševného zdravia, prejavov správania, internalizujúcich a externalizujúcich problémov a porúch žiakov. A to aj z dôvodu, že neidentifikované emocionálne a behaviorálne problémy zvyšujú pravdepodobnosť výskytu rozvoja ďalších porúch (Essex et al. 2009) a prinášajú zhoršenie kvality života vo viacerých oblastiach, napríklad aj v oblasti akademického fungovania (Busch et al. 2017).

Výskyt duševných problémov a porúch detí a adolescentov do 18 rokov v 21. storočí významne vzrástol (Boleková et al. 2022; Vágnerová 2014). Preto stúpa potreba diagnostikovať rôzne atribúty podpory rozvoja duševného zdravia detí v prostredí školy. Sme toho názoru, že včasná a efektívna identifikácia problémov môže prispieť k vytvoreniu preventívnej stratégie zameranej na podporu rizikových žiakov, ktorá by mala byť založená na diagnostikovaní prejavov správania žiakov na primárnom stupni vzdelávania.

Internalizujúce a externalizujúce prejavy problémového správania

Ako uvádza aj Šeboková (2018), tradičná psychopatológia vymedzuje dve dimenzie problémového správania detí a adolescentov v sociálnom prostredí, ktorými sú internalizujúce a externalizujúce problémy. Internalizácia a externalizácia predstavujú dve široké kategórie behaviorálnych problémov (Achenbach, Rescorla 2001), pričom internalizujúce prejavy problémového správania sa vyznačujú negatívnym subjektívnym prežívaním, zameraným na vlastné ja, akými sú sociálna uzavretosť, úzkosť, ustráchanosť, emocionálne problémy (Nikštat, Riemann 2020). Najčastejšie ich možno pozorovať vo forme problémov v správaní a nepozornosti s hyperaktivitou (Wang et al. 2017). Zatiaľ čo externalizujúce prejavy problémového správania sa vyskytujú najmä v interakcii so sociálnym prostredím, smerujú voči druhým, ako napríklad agresívne správanie, vzdor, neposlušnosť, hyperaktivita (Törő et al., 2023). Tieto prejavy správania sú v skutočnosti často ignorované alebo nerozoznané dospelými v prostredí žiaka, pretože nie sú nápadné a rušivé pre okolie. Dôvodom môže byť čiastočne fakt, že internalizujúce prejavy musia byť intenzívnejšie a častejšie ako externalizujúce, aby si ich rodič alebo učiteľ všimol (Kožárová et al. 2014).

Vyššia miera výskytu vymedzených prejavov je prítomná aj u žiakov so znevýhodnením (Elias 2004). Zemančíková (2022), vo svojom výskume interpretuje, že žiaci s poruchami učenia majú rôznu mieru intenzity prejavu externalizujúceho a internalizujúceho problémového správania. Napriek tomu, že nie vždy boli rozdiely signifikantné, na úrovni deskripcie zaznamenala, že výskyt problémového správania je častejší u žiakov so špeciálnymi poruchami učenia, ktorí sa súčasne vyznačovali nižším pracovným úsilím.

Výskumy ďalej dokazujú, že internalizujúce a externalizujúce problémové prejavy správania sa prejavujú naprieč životom, pričom sa prejavujú už v ranom detstve

(Arslan, et al. 2021) ale tiež u adolescentov (Lahey et al. 2011) a dospelých (Krueger, Markon 2006). Svetová zdravotnícka organizácia (WHO) odhaduje, že 10 – 20 % detí a dospelujúcich trpí duševnými poruchami, ako sú depresia, úzkosť a poruchy správania, ktoré nie sú včas diagnostikované (Binagwaho, Senga 2021). V našich kultúrno-spoločenských podmienkach, vo svojom výskume Gécziová (2023) uvádza, že v skupine detí a žiakov do 14 rokov boli na Slovensku v roku 2021 najčastejšou skupinou diagnóz zistenou prvýkrát v živote poruchy správania a emočné poruchy so zvyčajným začiatkom v detstve a počas dospelovania (dg. F90.0 – F98.9). Ďalej tiež popisuje, že uvedené skupiny diagnóz tvorili 49,4 % zo všetkých novodiagnostikovaných porúch v tejto vekovej kategórii (Gécziová 2023).

Internalizujúce a externalizujúce problémy žiaka súvisia s mnohými nepriaznivými vývojovými výsledkami, vrátane slabého akademického výkonu, antisociálneho správania, delikvencie, problémov s rovesníkmi a zlého duševného zdravia (Aunola et al. 2000; Busch et al. 2017) , ako aj s jeho akademickým úspechom v neskoršom období (Breslau et al., 2009). Z čoho vyplýva, že pretrvávajúce internalizujúce a externalizujúce prejavy problémového správania negatívne ovplyvňujú kognitívnu, emocionálnu a sociálnu stránku osobnosti jednotlivca a súvisia s horším fyzickým zdravím a nižšou osobnou pohodou (Arslan et al. 2020).

Existenciu súvislosti medzi internalizujúcimi a externalizujúcimi prejavmi problémového správania potvrdzuje mnoho svetových výskumov. Mnohé empirické dôkazy, ukazujú, že deti a žiaci, ktorí spočiatku vykazovali externalizujúce symptómy, sú vystavení väčšiemu riziku neskoršieho rozvoja internalizačných symptómov, ktoré sa môžu objaviť v reakcii na nepriaznivé dôsledky externalizujúceho správania, ako je odmietnutie rovesníkmi, akademické ťažkosti alebo iné stresujúce životné skúsenosti (Burke et al. 2005; Gooren et al. 2011). Na druhej strane existuje menej vedeckých štúdií, ktoré by dokazovali, že prítomnosť internalizujúcich symptómov predstavuje riziko pre vznik externalizačných problémov správania (Gilliom, Shaw 2004).

Na základe uvedeného, by pravidelné monitorovanie duševného zdravia – internalizujúcich a externalizujúcich prejavov správania žiakov mladšieho školského veku malo byť súčasťou edukačnej praxe. Avšak pravidelné monitorovanie duševného zdravia žiakov sa v praxi uskutočňuje len zriedkavo, nakoľko školy väčšinou nemajú zdroje na získanie systematických a dôkazových údajov. Pričom včasná a efektívna identifikácia problematických symptómov je veľmi dôležitá, nakoľko môže prispieť k vytvoreniu preventívnej stratégie zameranej na podporu rizikových jednotlivcov.

Vhodným prostredím na prvé zmapovanie problémov je samozrejme prostredie školy vzhľadom na fakt, že mnohé prejavy problémového správania ako prvý identifikuje učiteľ. Zároveň identifikácia problémov a porúch, ako aj ich náprava si vyžaduje spoluprácu školy s rodinou, resp. so zákonnými zástupcami žiaka. Z tohto dôvodu sa v odborných kruhoch v poslednej dobe často vynára otázka: Či rodičia vnímajú prejavy správania svojich detí inak ako ich učiteľ, presnejšie. či existuje rozdiel v posudzovaní internalizujúcich a externalizujúcich problémoch správania žiaka z pohľadu zákonného zástupcu a učiteľa?.

Opodstatnenosť otázky vychádza zo znalosti, že samotné prostredie vplýva na správanie žiaka, a že sa žiak môže správať inak doma a inak v škole. Školská trieda predstavuje referenčnú skupinu, ktorá poskytuje priestor na komparáciu výkonov a prejavov správania žiakov. Vytvára normu, na základe ktorej sa z nediferencovanej skupiny stáva štruktúrovaná skupina, v ktorej každý člen zastáva určitú pozíciu (Pluskota 2014). Následne je každý prejav žiaka v tomto prostredí hodnotený, a to predovšetkým učiteľom. Zároveň je zrejmé aj to, že učiteľ vníma správanie žiaka v kolektíve, pričom rodič pozoruje správanie žiaka individuálne, a to väčšinou v rodinnom prostredí.

Existuje mnoho štúdií, ktoré skúmajú správanie žiaka (Bellová 2024; Tišfanová 2018), avšak dáta o správaní žiaka sú vo veľkej väčšine získavané z pohľadu učiteľov, prípadne psychológov (v tomto prípade ide o klinické štúdie). Je výrazne menej výskumov, ktoré by sa zameriavali na skúmanie správania žiaka na základe názorov rodičov. Nižší počet takýchto výskumov pramení pravdepodobne z dôvodu, že rodič nie je považovaný za odborníka. V porovnaní s učiteľom, ako uznaným a oprávneným odborníkom, je rodičovo vnímanie správania žiaka považované väčšinou za neprofesionálne, zaujaté a subjektívne. V súvislosti s uvedeným poznamenávame, že existuje menej výskumov, ktoré by komparovali názory učiteľov s názormi rodičov, s cieľom získať celostný obraz o správaní žiaka. Aj Hornby (2011) v rámci identifikácie modelov komunikácie profesionálov (najmä psychológov, učiteľov či riaditeľov škôl) a rodičov popisuje expertný model (Expert Model), v rámci ktorého charakterizuje, že profesionáli väčšinou vnímajú seba ako jedinečných expertov na všetky oblasti vývoja dieťaťa a jeho edukácie, a pohľady rodičov majú podľa nich nižšiu hodnotu. Napriek tomu, sme však toho názoru, že je potrebné poznať aj názory rodičov, nakoľko existujú náročné situácie, ktoré je možné efektívne riešiť len v spolupráci s rodičmi. Zároveň tiež poznanie a identifikácia správania žiaka v domácom prostredí má pre celostnú diagnostiku vysokú výpovednú hodnotu, čo dokazujú aj zistenia odborníkov, ktorí sledovali súvislosti medzi poruchami správania detí a znakmi prostredia, v ktorých dospeli k záveru, že vývoj niektorých porúch (najmä vývin agresie) súvisí s typom rodinného prostredia (Brown 2009).

V kontexte uvedeného, v súvislosti s identifikáciou internalizujúcich a externalizujúcich prejavov problémového správania žiaka vyzdvihujeme hodnotenie dvoma posudzovateľmi, a to rodičom a učiteľom, nakoľko týmto spôsobom je možné dosiahnuť validnejšie výsledky. Prípadné rozdiely medzi posudzovateľmi môžu byť pre učiteľa dôležitým informačným zdrojom pri pedagogickej diagnostike žiaka. Zohľadnenie pohľadu rodiča a jeho komparáciou s hodnotením učiteľa vzniká pre učiteľa priestor pre diskusiu s rodičom a spolupráce s ďalšími odborníkmi a hľadanie optimálneho naplnenia špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb žiaka, alebo na poskytovanie podporných opatrení. Hľadanie efektívnych intervencií pri práci s týmito žiakmi je dlhodobým a náročným procesom.

Hodnotenie internalizujúcich a externalizujúcich prejavov problémového správania žiaka dvoma posudzovateľmi

Jednou z možností ako môžeme získať celostný pohľad na správanie žiaka, predstavuje diagnostický nástroj Dotazník predností a nedostatkov – Strengths and Difficulties Questionnaire – SDQ (Goodman, 1999), ktorým je možné diagnostikovať internalizujúce a externalizujúce problémy správania žiaka. Ide o štandardizovaný dotazník, aplikovaný v medzinárodnom kontexte, ktorého spoľahlivosť a validita bola skúmaná v množstve štúdií v Európe, Ázii, Austrálii a Južnej Amerike (Willner et al. 2016, Hoosen et al. 2018, Woerner et al. 2004, Malmberg et al. 2003). SDQ dotazník môže byť administrovaný neklinickým personálom a je dostupný v 75 jazykoch. Pozostáva z 25 položiek, ktoré môžu vyplniť rodičia a učitelia detí a žiakov vo veku od 4 do 17 rokov (Goodman 1997). Už samotný popis uvedeného dotazníka, naznačuje, že je žiaduce nahliadať pri posudzovaní internalizujúcich a externalizujúcich problémov správania žiaka aj na názory rodičov. V tomto kontexte, kedy pri použití dotazníka SDQ, získavali dáta o správaní dieťaťa pomocou dvoch informátorov – učiteľa a rodiča sa venovalo viacero výskumov (Cortina et al. 2013; De Los Reyes et al. 2015; Johnson et al. 2014; Rózsa et al. 2020; Sargisson et al. 2016; van den Heuvel et al. 2017; Vugteveen et al. 2018). Výsledky výskumu Johnsona et al. (2014) uvádzajú, že korelácie medzi rodičmi a učiteľmi je v strednom až silnom rozsahu, čo naznačuje, že rodičia a učitelia sa vo všeobecnosti zhodujú v konštruktoch meraných pomocou dotazníka SDQ. Rózsové et al. (2020) zistenia ukazujú, že pri komparácii hodnotení medzi učiteľmi a rodičmi boli korelácie zvyčajne stredne silné – od 0,21 do 0,48. Štúdia (van den Heuvel et al. 2017) preukázala výsledky medzihodnotiteľskej zhody SDQ – učitelia a SDQ – rodičia, pričom korelácie sa pohybovali medzi 0,27 a 0,50. Z čoho vyplýva, že SDQ dotazník je spoľahlivým a platným nástrojom na identifikáciu emocionálnych a behaviorálnych problémov učiteľmi a rodičmi. Dobré psychometrické vlastnosti a stručnosť SDQ z neho robia ľahko použiteľný nástroj na získavanie informácií o emocionálnych a behaviorálnych problémoch od učiteľov a rodičov žiakov mladšieho školského veku. Získanie hodnotenia SDQ od učiteľa a rodiča je pre lekárov a psychológov cenné, pretože poskytuje celostné údaje o emocionálnych a behaviorálnych problémoch žiakov z rôznych prostredí, a môže pomôcť pri zvládaní problémov duševného zdravia u týchto žiakov (De Los Reyes et al. 2015). Položky dotazníka sú členené do piatich dimenzií – emocionálne symptómy (5 položiek), problémy so správaním (5 položiek), hyperaktivita/nepozornosť (5 položiek), problémy s rovesníckymi vzťahmi (5 položiek), prosociálne správanie (5 položiek) (Willner et al. 2016). Výhodou dotazníka, je nielen jeho ľahká dostupnosť v slovenskom jazyku, ale aj fakt, že jeho vyhodnotenie môže realizovať aj neklinický personál (Goodman 1997), nakoľko k dotazníku bol vytvorený aj podrobný opis spôsobu bodovania odpovedí v dotazníku pre deti a žiakov vo veku 4-18 rokov, ktorý vyplnili rodičia, učitelia alebo mládež.

Záver

Na základe vedeckých údajov o spoľahlivosti a platnosti dotazníka SDQ a jeho ľahkej administrácii a spôsobu vyhodnotenia považujeme tento diagnostický nástroj za veľmi užitočný a efektívny spôsob hodnotenia internalizujúcich a externalizujúcich problémov správania žiakov mladšieho školského veku. Dotazník je jednou z možností ako môže učiteľ získať celostný pohľad na správanie žiaka, nakoľko môže získať údaje od dvoch posudzovateľov – od seba ako učiteľa a od rodiča resp. zákonného zástupcu žiaka. Výskumy potvrdili, že takýto spôsob pedagogickej diagnostiky v edukačnej praxi je vhodný a žiaduci, pretože prináša poznatky o správaní žiaka zo školského a rodinného prostredia. Dotazník a opis spôsobu jeho vyhodnotenia je voľne dostupný na stránke <https://www.sdqinfo.org/a0.html> vo viacerých jazykových mutáciách (slovenský preklad od Kučirkovej 2014). Efektívne využitie dotazníka SDQ je tak závislé len od presvedčení, ochoty a úrovne diagnostickej kompetencie učiteľa. Získanie údajov o internalizujúcich a externalizujúcich problémov správania žiaka pomocou SDQ dotazníka, je len prvým krokom pri následnom rozvíjaní a podpore žiaka. Je učiteľovou povinnosťou zistené fakty ďalej konzultovať so zákonným zástupcom žiaka a následne spolupracovať s rôznymi odborníkmi.

Táto štúdia bola publikovaná s podporou grantu Univerzity J. Selyeho pre mladých výskumných pracovníkov a doktorandov 2025.

Použitá literatúra

- Achenbach, Thomas, M., Rescorla, Leslie, A. (2001): *Manual for the ASEBA School-Age Forms and Profiles*. University of Vermont Research Center for Children, Youth, & Families.
- Arslan, Gökmen, Allen, Kelly.-Ann, Ryan, Tracii (2020): Exploring the Impacts of School Belonging on Youth Wellbeing and Mental Health among Turkish Adolescents. In *Child Indicators Research*, 2020, vol. 13, no. 5. p. 1619–1635. <https://doi.org/10.1007/s12187-020-09721>
- Arslan, B., Ildeniz, Lucassen, Nicole, Pol A C van Lier et al. (2021).: Early childhood internalizing problems, externalizing problems and their co-occurrence and (mal)adaptive functioning in emerging adulthood: a 16-year follow-up study. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol*, 2021, vol. 56. p. 193–206 <https://doi.org/10.1007/s00127-020-01959-w>
- Aunola, Kaisa, Stattin, Håkan, Nurmi, Jari-Erik (2000): Adolescents' Achievement Strategies, School Adjustment, and Externalizing and Internalizing Problem Behaviors. *Journal of Youth and Adolescence*. 2000, vol. 29. p. 289–306. 10.1023/A:1005143607919
- Bellová, Slavomíra (2024): Addressing Problem Behaviour in Primary Schools: Prevalence, revention and Approaches. *Studia Scientifica Facultatis Paedagogicae Universitas Catholica Ružomberok*, vol. 8, no. 3. p. 98-105.
- Binagwaho, Agnes, Senga, Joyeuse (2021): Children and Adolescent Mental Health in a Time of COVID-19: A Forgotten Priority. *Annals of global health*. vol. 87, no. 1. <https://doi.org/10.5334/aogh.3330>

Boleková, Veronika, Majerčáková Albertová, Silvia, Arslan, Gökmen (2022): Overenie psychometrických charakteristík skríningových nástrojov internalizujúceho a externalizujúceho správania mládeže. *E-psychologie*. vol. 16, no. 3. p. 1-18. [https://doi.org/ 10.29364/epsy.447](https://doi.org/10.29364/epsy.447)

Brown, Thomas E. (2009): ADD/ADHD and impaired executive function in clinical practice. *Current Attention Disorder Reports*. vol. 1, p. 37-41. DOI<https://doi.org/10.1007/s12618-009-0006-3>

Burke, D. Jeffrey, Loeber Rolf, Lahey B. Benjamin, Rathouz, J., Paul (2005): Developmental transitions among affective and behavioral disorders in adolescent boys. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. vol. 46, no. 11. p. 1200–1210. doi: 10.1111/j.1469-7610.2005.00422.x.

Bush, Vincent, Laninga-Wijnen, Lydia, Schrijvers, Augustinus, Jacobus, Petrus, De Leeuw, Johannes, Rob, Josephus (2017): Associations of health behaviors, school performance and psychosocial problems in adolescents in The Netherlands. *Health Promotion International*. vol. 32, no. 2. p. 280–291, <https://doi.org/10.1093/heapro/dav058>

Breslau, Joshua, Miller, Elisabeth, Breslau, Naomi, Bohnert, Kipling, Lucia, Victoria, Schweitzer, Julie, B. (2009): The Impact of Early Behavior Disturbances on Academic Achievement in High School. *Pediatrics*. vol. 123, no. 6. p. 1472–1476. <https://doi.org/10.1542/peds.2008-1406>

Cortina, Melissa A., Fazel, Mina, Hlungwani Tintswalo, Mercy, Kahn Kathleen, Tollman Stephen, Cortina-Borja Mario, Stein Alan (2013): Childhood psychological problems in school settings in rural Southern Africa. *PLoS ONE*. vol. 8, no. 6. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0065041>

De Los Reyes, Andres., Augenstein, M., Tara, Wang, Mo., Thomas, A., Sarah, Drabick, G. A: Deborah, Burgers, E. Darcy, Rabinowitz, Jill (2015). The validity of the multi-informant approach to assessing child and adolescent mental health. *Psychological bulletin*. vol. 141, no. 4. p. 858–900. <https://doi.org/10.1037/a0038498>

Elias, Maurice, J. (2004): The Connection between Social-Emotional Learning and Learning Disabilities: Implications for Intervention. *Learning Disability Quarterly*. vol. 27, no. 1. p. 53–63. DOI: 10.2307/1593632

Essex, Marilyn, J., Kraemer, Helena, C., Slattery, Marcia, J., Burk, Linnea, R., Boyce, W. Thomas, Woodward, Hermi R., Kupfer J., David (2009): Screening for childhood mental health problems: Outcomes and early identification. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. vol. 50. p. 562–570. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2008.02015.x>

Gilliom Miles, Shaw S. Daniel (2004): Codevelopment of externalizing and internalizing problems in early childhood. *Development and Psychopathology*. vol. 16, no. 2. p. 313–333. doi: 10.1017/s0954579404044530.

Gécziová, Simona (2023): Duševné zdravie detí a dospelievajúcich z pohľadu štatistiky od roku 2017 – 2021. *Portál školskej psychológie*. Dostupné na: <https://www.portalskolskepsychologie.sk/dusevne-zdravie-deti-a-dospievajucich-z-pohladu-statistiky-od-roku-2017-2021/>

Goodman Robert (1997): The Strengths and Difficulties Questionnaire: a research note. *Journal of child psychology and psychiatry, and allied disciplines*. vol. 38, no. 5. p. 581–586. doi: 10.1111/j.1469-7610.1997.tb01545.x.

- Goodman, Robert (1999): The extended version of the Strengths and Difficulties Questionnaire as a guide to child psychiatric caseness and consequent burden. In *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. vol. 40. p. 791–801.
- Gooren M. J. C. Evelien, Pol A. C. van Lier, Stegge, Hedy, Terwogt, Meerum, Mark, Koot M. Hans (2011): The development of conduct problems and depressive symptoms in early elementary school children: The role of peer rejection. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*. vol. 40, no. 2. p. 245–253. doi: 10.1080/15374416.2011.546045.
- Hoosen, Nikhat, Davids, Eugene, Lee, Petrus J. de Vries et al. (2018): The Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) in Africa: a scoping review of its application and validation. *Child Adolesc Psychiatry Ment Health*. vol. 12, no. 6. <https://doi.org/10.1186/s13034-017-0212-1>
- Hornby, Garry (2011): *Parental involvement in childhood education: Building effective school–family partnerships*. New York: Springer.
- Johnson, Samantha, Hollis Chris, Marlow Neil, Simms Victoria, Wolke Dieter (2014): Screening for childhood mental health disorders using the Strengths and Difficulties Questionnaire: the validity of multi-informant reports. *Dev Med Child Neurol*. vol. 56. p. 453–59. DOI: 10.1111/dmcn.12360
- Kožárová, Jana, Podhájecká, Mária, Palková, Veronika (2014): *Dimenzie problémového správania a jeho prevalencia medzi deťmi v predškolskom veku na Slovensku. Študent na ceste k praxi III. Zborník príspevkov zo Študentskej vedeckej konferencie v odbore špeciálna pedagogika a liečebná pedagogika*. p. 9–24. <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Zolnova2/subor/Kozarova.pdf>
- Krueger, Robert. F., Markon, Kristian. E. (2006): Reinterpreting comorbidity: A model-based approach to understanding and classifying psychopathology. *Annual Review of Clinical Psychology*. vol. 2. p. 111–133. <https://doi.org/10.1146/annurev.clinpsy.2.022305.095213>
- Lahey B. Benjamin, Van Hulle A. Carol, Singh L. Amber, Waldman D. Irwin, Rathouz J. Paul (2010): Higher-Order Genetic and Environmental Structure of Prevalent Forms of Child and Adolescent Psychopathology. *Arch Gen Psychiatry*. vol. 68, no. 2. p. 181–189. doi:10.1001/archgenpsychiatry.2010.192
- Malmberg, Mikael, Rydell, Ann-Margret, Smedje, Hans (2003): Validity of the Swedish version of the Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ-Swe). *Nord J Psychiatry*. vol. 57, no. 5. p. 357–363. doi: 10.1080/08039480310002697.
- Marais Lochner, Sharp Carla, Pappin Michele, Rani Kholisa, Skinner Donald, Lenka Molefi, Jan Cloete, Joe Serekoane (2014): Vulnerable Children and Youth Studies (2013): Community-based mental health support for orphans and vulnerable children in South Africa: a triangulation study. *Vulnerable Children and Youth Studies: An International Interdisciplinary Journal for Research, Policy and Care*. vol. 9, no. 2. p. 151–158. DOI: 10.1080/17450128.2013.855345
- Nikstat Amelie, Riemann Rainer (2020): On the etiology of internalizing and externalizing problem behavior: A twin-family study. *PLoS One*. vol. 15, no. 3.: 10.1371/journal.pone.0230626. PMID: 32203544; PMCID: PMC7089526.
- Pluskota, Anna (2014): The application of positive psychology in the practice of education. In *SingerPlus*. vol. 3, no. 147. <http://www.springerplus.com/content/3/1/147>

Rózsa, Sándor, Tárnok, Zsanett., Nagy, Péter (2020): *A gyermekpszichiátriában alkalmazott kérdőívek, interjúk és tünetbecslő skálák*. Budapest: AEEK.

Sargisson, Rebecca J., Stanley, Peter, G., Hayward, Anna (2016): Multi-informant scores and gender differences on the Strengths and Difficulties Questionnaire for New Zealand children. *New Zealand Journal of Psychology*. vol. 45, no. 2. p. 4–12.

Šeboková, Gabriela (2018): Duálny model duševného zdravia a sociálna opora u žiakov stredných škôl. Školný psychológ/Školní psycholog. 19, č. 1, s. 2–13.

Tišťanová, Katarína (2018): The Issue of Devaluation Behaviour of Pupils Against Teachers. In *Studia Scientifica Facultatis Paedagogicae Universitas Catholica Ružomberok*. vol. 7, no. 1. p. 165–171.

Törő, Krisztina, Csikós, Gábor, Fliegauf, Gergely, Mokos, Judit, Sófi, Gyula (2023): Internizáló és externalizáló pszichés zavarú serdülők szorongásos és depressziós tünettának és rezilienciájának exploratív vizsgálata sürgősségi gyermekpszichiátriai osztályon [Exploratory study of anxiety and depression symptoms and resilience of adolescents with internalizing and externalizing disorders in a pediatric psychiatry emergency department]. *Humán Innovációs Szemle*. vol. 14, no. 2. p. 47–65. DOI: 10.61177/HISZ.2023.14.2.4.

van den Heuvel, Meta, Jansen, Danielle. E. M. C., Stewart, Roy, E., Smits-Engelsman, Bouwien, C. M., Reijneveld, Sijmen, A., Flapper, Boudien C. T. (2017): How reliable and valid is the teacher version of the Strengths and Difficulties Questionnaire in primary school children? *PloS one*. vol. 12, no. 4. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0176605>

Vágnerová, Mária (2014): *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál.

Vugteveen, Jorien, De Bildt, Annelies, Hartman, C. A., Timmerman, Marieke, E. (2018): Using the Dutch multi-informant Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) to predict adolescent psychiatric diagnoses. *European child & adolescent psychiatry*. vol. 27, no. 10. p. 1347–1359. <https://doi.org/10.1007/s00787-018-1127-y>

Wang, Tingting, Liu, Kaihua, Li, Zhanzan, Xu, Yang, Liu, Yuan, Shi, Wenpei, Chen, Lizhang (2017): Prevalence of attention deficit/hyperactivity disorder among children and adolescents in China: a systematic review and metaanalysis. *BMC Psychiatry*. vol. 17, no. 1. <https://doi.org/10.1186/s12888-016-1187-9>

Willner, Cynthia J., Gatzke-Kopp, Lisa, M., Bray, Bethany, C. (2016): The dynamics of internalizing and externalizing comorbidity across the early school years. *Development and Psychopathology*. vol. 28, no. 4pt1. p. 1033–1052. <https://doi.org/10.1017/S0954579416000687>

Woerner, Wolfgang, Fleitlich-Bilyk, Bacy, Martinussen, Rhonda, Fletcher, Janet, Cucchiaro, Giullietta, Dalgalarondo, Paulo, Lui, Mariko, Tannock, Rosemary (2004): The Strengths and Difficulties Questionnaire overseas: evaluations and applications of the SDQ beyond Europe. *Eur Child Adolesc Psychiatry*. vol. 13, suppl 2. p. 47–54. doi: 10.1007/s00787-004-2008-0.

Zemančíková, Vladimíra (2022): Problémové správanie žiaka ako sekundárny dôsledok poruchy učenia a možnosti podpory žiaka triednym učiteľom. *E- Pedagogium*. vol. 3. p. 71–84. <https://e-pedagogium.upol.cz/pdfs/epd/2022/03/09.pdf>